

උතුරු තරුව

1) ත්‍රී අභයේ දිලෙන තාරකා අතුරින් ඉතා වැදගත් ම තාරකාව වනුයේ උතුරු තරුව නොහොත් ධ්‍රැව තාරකාව යි. චුම්භක මාලිමාව සොයා ගැනීමට පෙර රාත්‍රී කාලයේ පොළොවේ දිසා සොයාගැනීම සඳහා කාන්තාර සහ මුහුදු සංචාරකයන් විසින් මෙම තාරකාව යොදා ගැනීම ඊට හේතුව යි.

උතුරු ධ්‍රැව තාරකාවල දශාමාන ගමන කැමරා ඇසින් (මධ්‍යයේ ඇති පුළුල් රේඛාව උතුරු ධ්‍රැව තාරකාවේ ගමන නිරූපනය කරයි.)

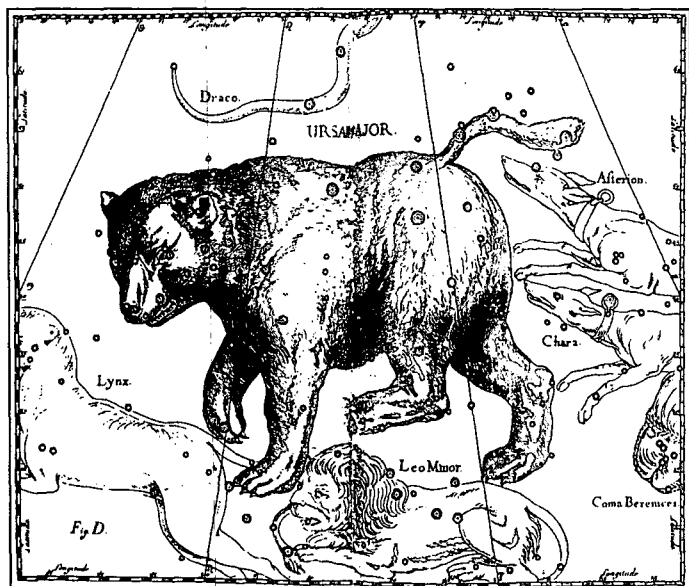
ධ්‍රැව තාරකාවට අමතර ව තවත් තාරකා 56 ක් මේ සඳහා යොදාගත් බව පෙනේ. මෙසේ වුවද එ සියලු තාරකා අතුරින් පොළොවේ උතුරු දිසාව සලකුණු කෙරෙන ධ්‍රැව තාරකාව ප්‍රධාන විය. මේ අනුව පොළොවේ ප්‍රධාන නියමු තාරකාව වශයෙන් ධ්‍රැව තාරකාව සියවස් ගණනක් ම මනිසා විසින් භාවිත කොට ඇත.

ධ්‍රැව තාරකාව විවිධ ජාතීන් විසින් විවිධ නම්වලින් හඳුන්වනු ලැබ ඇත.

මීට සහස්‍රයකට පමණ පෙර ඇත්ලෝසෙක්ෂන් ගෝත්‍රිකයන් විසින් ධ්‍රැව තාරකාව හඳුන්වනු ලැබුයේ 'තැව් තරුව' යන අරුතින්. 'Scip - steorra' වශයෙනි.

පැරණිම තාරකා විද්‍යයන් වන අරාබි ජාතිකයන් උතුරු තරුව යන අරුතින් ම ඒ 'Al Kankab al Shamaliyy' නොහොත් ම මක්කම පිහිටි දිසාව දක්වන බැවින් ඒ අරුතින් 'Al Kiblah' යනුවෙන් හඳුන්වා ඇති බව පෙනේ.

ක්‍රිස්තෝදයට පෙර විසූ කොන්පිපුසියස් තුමා ධ්‍රැව තාරකාව නිසලව නිබියදී (සාවදය) අනෙක් තාරකා ඒ වටා භ්‍රමණය වීම 'සුවර්තයෙන් ලොව පාලනය කරන්නා හුදෙක් අනෙක් තරු තමා වටා පැදකුණු කරන අතර අභයේ ස්ඵරව පවතින ධ්‍රැවතාරකාව බඳු

උර්සා මේජර් රාශියේ මහවලහා (17 වැනි සියවසේ හෙවිලියස් නම් තාරකා විද්‍යයාගේ වික්‍රයකි.)

ආර්. ඩී. අභයත්තු

ය.' යනුවෙන් සිය දේශනාවලදී සඳහන් කොට ඇත. නෙබර්ස්කාවල පෝති ඉන්දියානුවරුන් ධ්‍රැව තාරකාව 'නොඇවිදින තරුව' වශයෙන් හඳුන්වා ඇත.

ඒ ධ්‍රැව තාරකාව නොබැස එක තැනක ම ඇතුළු යන විශ්වාසය මත ඇතිකරගත් අදහසකි. එනම්

අත්වර්ත කෙරුණු තමකි. ආසියාතික රටවල, විශේෂයෙන් ඉන්දියාවේ පවත්නා විශ්වාසයක් අනුව, ධ්‍රැව තාරකාව 'සක්වල ගල' (Cosmic Mountain) නොහොත් 'විශ්වයේ අක්ෂය' වන 'මහ මේරුව' නොහොත් 'සුනෙර' යනුවෙන් හැඳින්වේ. යොදුන් 84,000 ක් ඉහල මේ මහමේරු

ශිඛරය මත ඉන්ද්‍ර, සූර්ය, චිත්‍ර සහ සෙසු දේව්වරුන් වාසය කරන බව ඔවුහු විශ්වාස කරති. ඉන්දියාවේ සහ තැගෙනහිර ආසියාතික රටවල දේවස්ථාන 'සක්වල ගලේ' ආකෘතියෙන් ඉදිකොට ඇති බව කියති. පැරැණි චීන ජාතිකයන් ද ධ්‍රැව තාරකාව හඳුන්වනු ලැබුයේ 'විශ්වයේ අක්ෂය' යනුවෙනි.

බොහෝ විට මෙම විශ්වාස එද ටොලමි ගේ හු කේන්ද්‍රීය විශ්වය නොහොත් පොළොව විශ්වයේ මැද පිහිටියේ ය යන මතය පදනම් වී ඇති වූ ඒවා සේ පෙනෙයි.

බොද්ධ සාහිත්‍යයේ එන ජාතක කථාවල ද කාන්තාරවල රාත්‍රී කාලයේ ගමන් කළ ගැල්සාන්තු සඳහා ගමන් මඟ සොයා ගත්තේ අභයේ තාරකා උපයෝගී කොට ගෙන බව කියැවෙයි.

පොළොව වටා ගෝලයක් සේ ඇති අභය හැඳින්වෙනුයේ බගෝලය යනුවෙනි. අභයේ තාරකා රාශි හඳුනාගැනීමේ මූලික පහසුව සඳහා බගෝලය උතුරු ධ්‍රැව තාරකා රාශි, දකුණු ධ්‍රැවතාරකා රාශි සහ සමක තාරකා රාශි යනුවෙන් ප්‍රදේශ තුනකට බෙදා දැක්වේ. ධ්‍රැව තාරකා රාශි අතුරින් ඉතා උතුරෙන්ම සහ දකුණෙන් ම ඇති තාරකා රාශි නොබසින තාරකා රාශි වශයෙන් සැලකේ.

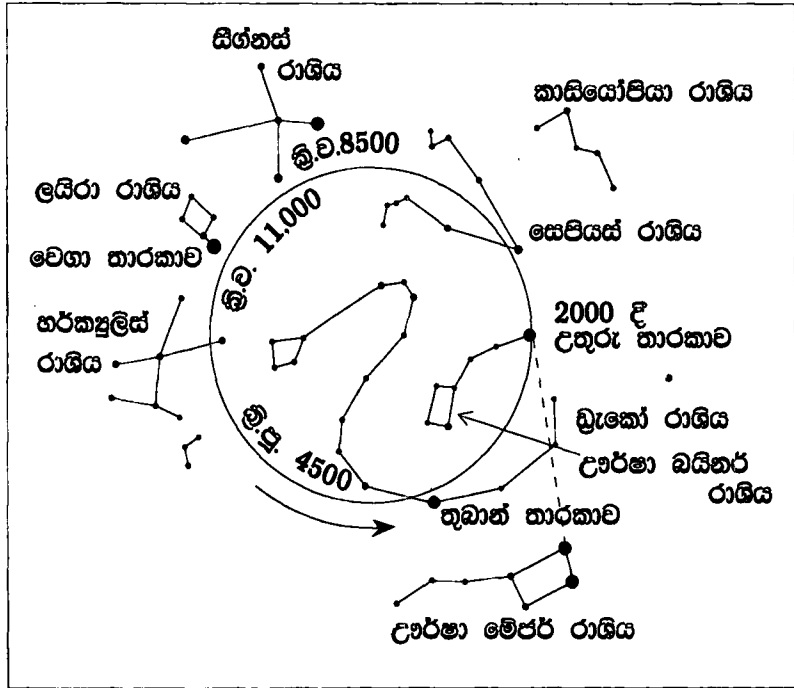
සමක තාරකා රාශි සහ පහළ අක්ෂාංශවලට පෙනෙන තාරකා රාශි සාමාන්‍යයෙන් නැගෙනහිරින් පාසා බටහිරින් බැසයනු සේ පෙනේ. සමකබදුව වෙසෙන අපට තාරකා රාශි පෙනෙනුයේ මේ ආකාරයෙනි.

පොළොවේ හර්මුදින් දකුණේ සිටි උතුරට එහි විෂකම්භය සෘජු රේඛාවක් සේ දැන අහසට විහිදුවහොත් එය පොළොවේ අක්ෂය ලෙස සැලකිය හැකි ය. මෙහි උතුරු කොන පොළොවේ නියම උතුර දක්වයි. උතුරු ධ්‍රැවය වශයෙන් හැඳින්වෙනුයේ එයයි. පොළොවේ මේ උතුරු බැගෝලයේ උතුර ද වෙයි. උතුරු තාරකාව නොහොත් ධ්‍රැව තාරකාව පෙනෙනුයේ මෙම උතුරු ධ්‍රැවයට අංක

01 ක් බිටා උර්ෂා මයිනර් තාරකාව දෙසට වන්නට ය. (බිටා තාරකාව, උර්ෂා මයිනර් රාශියේ දෙවැන්නට දීප්තිමත් තාරකාවයි.)

බැගෝලයේ සියලුම තාරකා දැන අතීතයේ සිට ම තාරකා රාශිවලට බෙද දක්වා ඇත. ඉන් තාරකා රාශි 48 ක් ග්‍රීක තාරකා විද්‍යාඥයකු වන හිපාටස් විසින් ක්‍රි. පූ. 130 දී පමණ බෙද ද වෙන්කොට තුබූ අතර ඒවා ක්‍රි. ව. 140 දී පමණ ඊජිප්තු තාරකා විද්‍යාඥයකු වන ටොලමි විසින් 'Almagest' නම් සිය කෘතියේ ද්‍රෝණිතගත කොට ඇත. සෛද්ධි තාරකා රාශි 16-18 සියවස්වල දී යුරෝපීය තාරකා විද්‍යාඥයන් විසින් වරින් වර ඊට එකතු කරන ලදීත් දැනට තාරකා රාශි 88 කට බැගෝලය බෙද ද වෙන් කොට ඇත.

ධ්‍රැව තාරකාව පෙනෙනුයේ නිරක්ෂණ සිටින ස්ථානයේ අක්ෂාංශයේ උසිනි. එනම් අක්ෂාංශ 6° 56' පමණ පිහිටි කොළඹ සිට ධ්‍රැව තාරකාව නරක්ෂණ නම්, ඒ පෙනෙනුයේ ක්ෂණිකයේ සිට 6° 56' ක් උසිනි. සමකබදුව පිහිටි ශ්‍රී ලංකාව වැනි රටකට මෙසේ එතරම් උසින් නොපෙනෙන නිසා ඒ දැක ගැනීම මඳක් අසීරු ය. මක්නිසාදයත් බොහෝ විට මේතරම් පහත අහස ඇතුළුවීමට ගත කොළ, කඳු ආදියෙන් ආවරණය වී නිබය හැකි හෙයිනි. එහෙත් වැඩි බාධක රහිත ක්ෂණිකයක නොවරදවාම එය

වසර 25,800 ක් තුළ පොළොව අක්ෂයේ චලිතය

දැකගත හැකි වනු ඇත. පොළොවේ සමකයේ සිට උතුරට යත්ම එය ක්‍රමයෙන් මුදුන්ව පෙනෙන අතර ධ්‍රැවයේ දී හරියට ම මුදුන් අහසේ දැකගත හැකි ය.

එසේ ම උතුරේ සිට දකුණට යන විට, සමකය පසු කරත් ම ධ්‍රැව තාරකාව ක්ෂණිකයට වැසී නොපෙනීම යයි.

ධ්‍රැව තාරකාව අයත් වනුයේ ධ්‍රැව

උතුරු අහස දෙස එක එල්ලේ ම බලා ධ්‍රැව තාරකාව හඳුනා ගැනීම අසීරු ය. එහෙයින් ඒ සඳහා උපයෝගී කොට ගනුයේ පැහැදිලි ව අහසේ හඳුනාගත හැකි උර්ෂා මේජර් නොහොත් මහවලසා රාශියේ තාරකා දෙකක ආධාරයෙනි. මෙම තාරකා දෙක ඇත්තේ නගුල නමින් හැඳින්වෙන වලහා ගේ පසුපස කොටස

ධ්‍රැව තාරකාව මෙසේ කලින් කල වෙනස් වීමට හේතුව නම් විෂුව පුර්වාසනය (Precession of the equinoxes) නම් වන ස්වාභාවයයි. මෙය පැරණි තාරකා විද්‍යාඥයන් විසින් කරන ලද එක වැදගත් සොයාගැනීමකි. ක්‍රිස්තෝෆයට පෙර තුන්වැනි සියවසේ දී සමෝස් හි වාසය කළ ඇරිස්ටාකෝස් නම් විද්‍යාඥයා විසින් පොළොවේ විෂුව පුර්වාසනය නොහොත් පොළොවේ වැඞීම (wobble) සොයා ගන්නා ලදී.

තාරකා රාශියක් වන උර්ෂා මයිනර් නොහොත් සුළු වලහා රාශියේ යි. එහි වලහා ගේ වලහා කොනේ පෙනෙන දීප්තිමත් ම තාරකාව ධ්‍රැව තාරකාව නොහොත් තාරකා විද්‍යාත්මකව හැඳින්වෙන අල්ෆා උර්ෂා මයිනෝර්ස් වශයෙන් හැඳින් වේ. බ්ලවල්ගය යන අරුතින් ඊට ග්‍රීක බසින් සයිනෝසුරා (Cynosura) යනුවෙන් ද නමෙකි.

සලකුණු කෙරෙන කොටසේ ය. එහි ඇති දීප්තිමත් තාරකා දෙක දිග සෘජු රේඛාවක් ඇතුළු සලකා උතුරු දිගට බැලූ විට එම සෘජු රේඛාව යොමු වනුයේ ධ්‍රැව තාරකාව වෙතට ය. ධ්‍රැව තාරකාව ලෙස මෙම සහස්‍රයේ ඇති අල්ෆා උර්ෂා මයිනෝර්ස් නම් මෙම තාරකාව සෑම ද ම එසේ නොපවතිනු ඇත. මීට වසර 3000

කට පෙර ධ්‍රැව තාරකාව වශයෙන් පැවැතියේ මෙම රාශියේ ම දෙවැන්නට දීප්තිමත් බිටා උර්ෂා මයිනෝර්ස් නම් තාරකාවයි. ක්‍රි. ව. 1500 දී ධ්‍රැවතාරකාව 3 1/2° දුරින් පෙනෙමින් දිබී ඇත. එය ක්‍රමයෙන් පොළොවේ නියම උතුරට ලං වෙමින් ඇත. එහි උපරිම ලංවීම වන 0.46° සිදුවනුයේ ක්‍රි. ව. 2192 දී ය. ඉන් පසු ක්‍රමයෙන් ඇත් වන ධ්‍රැව තාරකාව පොළොවේ නියම උතුරින් බොහෝ ඇත්වන අතර එවිට පොළොවේ උතුර යොමුවනුයේ කාසියෝපියා රාශියට බටහිරින් පෙනෙන සෙපියස් රාශියේ අල්ෆායි (එඩේරා) නම් වූ එහි තෙවැන්නට දීප්තිමත් තාරකාව වෙතටයි. ඒ ක්‍රි. ව.

7000 දී ය. ඊට කලින් එළඹෙන කාලය තුළ පොළොවේ නියම උතුර දක්වන දීප්තිමත් තාරකාවක් නැති විය හැකි ය.

දැන අතීතයේ දී පොළොවේ ධ්‍රැව තාරකාව වී ඇත්තේ විවිධ තාරකා ය. රෝමයේ ජුලියස් සීසර් බකටස් විසින් සාතනය කළ කාලයේ පොළොවේ ධ්‍රැව තාරකාව බිටා උර්ෂා මයිනෝර්ස් විය.

මීට වසර 4000 කට පමණ පෙර ඊජිප්තුවේ මිසර ජාතිකයන් යසාඩ පිරමිඩ ඉදිකළ කාලයේ ධ්‍රැව තාරකාව වූයේ බ්‍රැකෝ (මකරා) රාශියේ තුඩාන් නම් තාරකාවයි.

වසර 15,000 කට පෙර ලයිර් (වීතාව) රාශියේ වෙගා නම් තාරකාව ධ්‍රැව තාරකාව ලෙස පැවැතුණු බව පෙනේ.

ධ්‍රැව තාරකාව මෙසේ කලින් කල වෙනස් වීමට හේතුව නම් විෂුව පුර්වාසනය (Precession of the equinoxes) නම් වන ස්වාභාවයයි. මෙය පැරණි තාරකා විද්‍යාඥයන් විසින් කරන ලද එක් වැදගත් සොයාගැනීමකි.

ක්‍රිස්තෝෆයට පෙර තුන්වැනි සියවසේ දී සමෝස් හි වාසය කළ ඇරිස්ටාකෝස් නම් විද්‍යාඥයා විසින් පොළොවේ විෂුව පුර්වාසනය නොහොත් පොළොවේ වැඞීම (wobble) සොයා ගන්නා ලදී. බබරයක් බිම කරකැවෙන විට ඒ කෙරේ දක්වන පොළොවේ ගුරුත්වාකර්ෂණය නිසා එහි භ්‍රමන

වේගය හිත වේමින් එහි අක්ෂය විසින් කේතුවක පතුලේ මෙන් වෘත්තයක් අභසේ සටහන් කරනු මෙන් පෙනේ. පොළොවේ ද බඹරය මෙන් සිය අක්ෂය වටා භ්‍රමණයවීමේදී හදේ සහ සූර්යයා ගේ ඒකාබද්ධ ගුරුත්වාකර්ෂණය එහි සමක ප්‍රදේශ කෙරේ බලපාන හෙයින් පොළොවේ වැනීමක් ඇතිකරයි. එය ද බඹරය සේ ම අභසේ යෝධ වෘත්තයක් සටහන් කරයි. මේ වෘත්තය සම්පූර්ණ වනුයේ වසර 25, 800 ක දී ය. අංශක 47 ක විෂ්කම්භයක් ඇති මෙම වෘත්තය සටහන් වනුයේ වසර 175 කට 01° බැගිනි. පොළොවේ අක්ෂය මේ වසර 25,800 තුළ එසේ සටහන් වන වෘත්තය දිගට යොමුවන ඕනෑම තාරකාවක් ධ්‍රැව තාරකාව වශයෙන් පොළොවට පෙනේ. පොළොවේ මේ වැනීමේ ස්වාභාවය නිසා, පොළොවේ කක්ෂ තලයට ඇති 23ම 27' ක ඇලය නොවෙනස්ව පවතී. පොළොවේ මෙම ඇලය නොවන්නේ නම් පොළොවේ වැනීම මීට වඩා බෙහෙවින් අධ්‍රැවීය හැකි අතර ස්ථිර ධ්‍රැවතාරාවක් ද දැකිය හැකි වනු ඇත.

උතුරු ධ්‍රැව තාරකා රාශි අතර ධ්‍රැව තාරකාව වශයෙන් කලින් කල ඇතැම් තාරකා යොදන හැකි වුවද දකුණු ධ්‍රැව තාරකා රාශි අතර පොළොවේ නියම දකුණ සොයාගැනීම උපයෝගී කර ගත හැකි සුවිශේෂ තාරකාවක් තිබේ නැත. එහෙත් වසර 3000 කට පමණ පෙර ක්ෂීරපථයේ උප වක්‍රවටයක් සේ සැලකෙන මැගලන් පටල දෙකින් කුඩා පටලය පොළොවේ දකුණු අක්ෂය කෙළින් පෙනෙන්නට තිබේ ඇතැයි විද්‍යාඥයෝ විශ්වාස කරති.

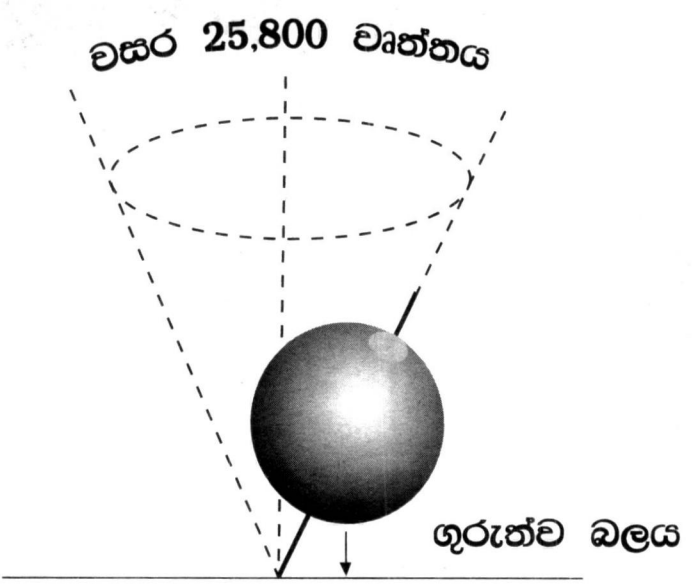
ධ්‍රැව තාරකාව පෙනෙන රාශියේ පියවි ඇසට පෙනෙන නවත්

තාරකා හයක් දැකගත හැකි ය. යා කළ විට සාප්තකෝණාසුරයක් ඇදීය හැකි කොටුවක් ද ඉන් උතුරට විහිදුණු වල්ගයක් වැනි වක්‍රයක් ද මෙම රාශියේ කොටසක පෙනේ. මෙහි කොටුවේ තාරකා සතරෙකි. වක්‍රයේ අනෙක් තාරකා තුන ය. ඉන් අග ම ඇති දීප්තිමත් තරුව ධ්‍රැව තාරකාවයි. මේ තාරකා හත එකම පසුතලයක ඇති මැතික් කැට මෙන් පෙනුනද ඒවා ඇත්තේ එකිනෙකට බොහෝ දුරින්.

ධ්‍රැව තාරකාව ආලෝක වර්ෂ 470 ක් දුරින් පිහිටා ඇති අතර දෙවැන්නට දීප්තිමත් කොටුවේ පිහිටි කොවාබ් නම් තාරකාව ආලෝක වර්ෂ 105 ක් දුරින් පිහිටියකි. ඊට වඩා දීප්තියෙන් අධ්‍රැව ඊට දකුණින් ඇති, තෙවැන්නට දීප්තිමත් පිකාඩ් නම් තාරකාව ආලෝක වර්ෂ 180 ක් දුරින් පිහිටා ඇති බව විද්‍යාඥයන් විසින් සොයා ගෙන ඇත. නො පැහැදිලි අනෙක් තාරකා සතර ද ආලෝක වර්ෂ 200 කට වඩා දුරින් පිහිටි ඒවා ය.

ධ්‍රැව තාරකාව දෙනෙතියෙන් පෙනෙනුයේ කහපාටට සමීප වර්ණයකිනි. අපේ සූර්යයාට වඩා උෂ්ණත්වයෙන් අධික ධ්‍රැව තාරකාවේ මතුපිට උෂ්ණත්වය 7000ම ක් පමණ වෙනුවට විද්‍යාඥයෝ කල්පනා කරති. ධ්‍රැව තාරකාව අයත් වනුයේ සුපිරි යෝධයන් නම් වන දැවැන්ත තාරකා ගණයට ය. එහි විශ්කම්භය අපේ සූර්යයාගේ මෙන් 120 ගුණයකි. (සූර්යයාගේ විෂ්කම්භය කි. මී. 13, 83,040 කි) අපේ සූර්යයා සිකුරු ග්‍රහයා තරම් විශාල යයි උපකල්පනය කළහොත් ධ්‍රැව තාරකාව අපේ සූර්යයාටත් වඩා මඳක් විශාල ය.

සෙසියිසිඩ් නම් වන සුවිශේෂ තාරකා වර්ගයකට අයත් ධ්‍රැව

අභසේ තාරකා රාශිවලට ශ්‍රීක සහ රෝම දේව කතා ආරෝපණය කර ඇත. එම කතාවල එන විරයන්, සතුන් සහ භාණ්ඩ නමින් තාරකා රාශි හැඳින්වීම ද පටන් ගැනුණේ ඒ කාලයේ දී සිට ය.

තාරකාව දින සතරක කාලයක් තුළදී දීප්තිය අඩුවැඩීවීමේ වක්‍රයක් අනුව බැබළෙයි. මෙම සුවිශේෂ තාරකා වර්ගය මූලින් ම සොයාගැනුණේ සෙපියිඩ් රාශියේ බැවින් විෂයෙහි මේ තාරකා වර්ගයට ඒ නම යොදා ඇත.

ධ්‍රැව තාරකාව අසල පෙනෙන්නට (දුරදක්නයෙන්) ඇති නවත් උප තාරකාවක් 1779 දී විලියම් හේවල් නම් තාරකා විද්‍යාඥයා විසින් සොයා ගැනිණ. මෙම තාරකාව ද අපේ සූර්යයාට වඩා විශාල වුවත් ධ්‍රැව තාරකාවට වඩා බෙහෙවින් කුඩා ය.

මේ තාරකා දෙක පොදු ගුරුත්වාකර්ෂණ කේන්ද්‍රයක් වටා පරිභ්‍රමණය වන යුගය තාරකා පද්ධතියක් දැයි නවම විද්‍යාඥයෝ නොදනිති.

මක්නිසාදයත් උප තාරකාවේ කක්ෂය ගණනය කිරීමට නවම විද්‍යාඥයන්ට නොහැකි වී ඇති හෙයිනි.

අභසේ තාරකා රාශිවලට ශ්‍රීක සහ රෝම දේව කතා ආරෝපණය කර ඇත. එම කතාවල එන විරයන්, සතුන් සහ භාණ්ඩ නමින් තාරකා රාශි හැඳින්වීම ද පටන් ගැනුණේ ඒ කාලයේ දී සිට ය.

සුළුවලහා සහ මහ වලහා රාශි දෙක සම්බන්ධ කොට ප්‍රචලිත කතාන්තරයක් ද වෙයි.

එම කතාන්තරය අනුව මහ වලහා හුදෙක් ආකාඩියාවල රජු වූ ලයිකෝන් ගේ කැලීස්ටෝ නම් දියණියයි.

වරෙක ඇයට වලසකු සේ වෙස්වලා ගැනීමට සිදු විය. මක්නිසාදයත් සියෙස් ගේ බිරිය වූ හේරා ගේ කෝපය සහ ජර්ෂතාවෙන් බේරීම සඳහා ය. මෙසේ වලසකු ගේ වෙස්ගෙන වනයේ සැරිසරණ විට ඒ බව නොදන් ඇය ගේ පුත් අකාස් වලහා විද මරන්නට නැත් කලේ ය. මෙය දුටු දෙව්වරු සිදුවන්නට ගිය විනාශය වලකා ලනු වස් අකාස් කුඩා වලසා සේ ද, මව මහවලසා සේද අභසේ රැඳවූහ. අද සුළු වලහා සහ මහ වලහා ලෙසට තාරකා රාශි අතර පෙනෙනුයේ ඒ මව් - පුත් දෙදෙනා ය.

හේරා ගේ සතුරුකම නිසා මේ තාරකා රාශි දෙකට කිසිදිනෙක ක්ෂීණියෙන් පහලට බැස යන්නට ඉඩ නොදෙයි. එහෙයින් ඒවා ධ්‍රැවය වටා භ්‍රමණය වෙමින් පවතින බව එම කතාන්තරයෙන් කියැවෙයි.

ධ්‍රැව තාරකාව දෙනෙතියෙන් පෙනෙනුයේ කහපාටට සමීප වර්ණයකිනි. අපේ සූර්යයාට වඩා උෂ්ණත්වයෙන් අධික ධ්‍රැව තාරකාවේ මතුපිට උෂ්ණත්වය 7000ම ක් පමණ වෙනුවට විද්‍යාඥයෝ කල්පනා කරති. ධ්‍රැව තාරකාව අයත් වනුයේ සුපිරි යෝධයන් නම් වන දැවැන්ත තාරකා ගණයට ය. එහි විෂ්කම්භය අපේ සූර්යයාගේ මෙන් 120 ගුණයකි.